

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΟ
ΉΠΕΡΟΛΟΓΙΟ

ΉΩΑΝΝΙΝΑ 1986

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΉΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Ήπειρωτικό
Ήπειρολόγιο

Ήωάννινα 1986

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Τ Ο Μ Ο Σ Η'

Ἰωάννινα 1986

Σύνταξη

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΒΛΑΧΟΣ

Ἐξώφυλλο

ΒΑΣΙΛΗΣ ΧΑΡΙΣΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ <i>Αγρ. 28627</i>
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑ. ΩΓΗΣ <i>5/11/92</i>
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.

Τιμή τεύχους Δρχ. 700

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Η ΠΑΝΤΡΕΙΑ ΚΑΙ Η ΠΡΩΤΗ ΝΥΧΤΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΤΗΣ ΜΑΝΑ - ΤΡΑΝΗΣ ΜΟΥ

(Ίστορικό αφήγημα)

Ἡ μάνα - τρανή μου ἢ Στεφανήγαινα δὲν ἦταν μιὰ ἀπλῆ δουλεύτρα, μιὰ σκέτη ἀκατέργαστη χωριάτισσα μὲ ἀρχαϊκοὺς τρόπους ὅπως οἱ περισσότερες γυναῖκες τοῦ καιροῦ τῆς ἦταν σχετικὰ καλλιεργημένη, ἦταν προικισμένη μὲ φυσικὴ ἰξυπνάδα, καὶ ἤξερε καὶ λίγα γράμματα ποὺ τὰ εἶχε μάθει στὸ σπίτι μὲ δάσκαλο τὸν ἀδερφό τῆς τὸ Δημήτρη (ἐκεῖνα τὰ χρόνια δὲν ὑπῆρχε δασκάλα στὸ χωριό μου καὶ ὅλα τὰ κορίτσια σχεδὸν ἦταν ἀγράμματα) καὶ διάβαζε θρησκευτικὰ βιβλία, πατριωτικὲς φυλλάδες, καὶ κυρίως τὸν Δαμασκηγὸ καὶ διάφορους βίους ἀγίων, καὶ τὰ εἶχε ἀποστηθεῖ ὅλα ἀπ' ἔξω κι ἀνακατωτά.

Ὁ μακαρίτης ὁ παπα - Βασίλης τὴν εἶχε σὲ πολλὴ ὑπόληψη καὶ συχνὰ ἀνοίγε μαζί τῆς θρησκευτικὲς συζητήσεις. Ξεμολογοῦνταν ταχτικὰ στὸν παπα - Ζήση ἀπὸ τοὺς Χιονιάδες καὶ συχνὰ - πυκνὰ μεταλάβαινε.

Καλλιεργοῦσε μὲ ἐπιμέλεια τὰ ἀμπελοχώραφά τῆς ἀντάμα μὲ τὴν κόρη τῆς (τὴ μητέρα μου) καὶ εἶχαμε πάντοτε γεμάτο τὸ σπίτι μας μὲ μπερεκέτια μαξούλια καὶ λογιαστὰ φρούτα καὶ ρακὲς καὶ κρασιά. Φτωχὴ αὐτὴ, ἀγαποῦσε τοὺς φτωχότερους τῆς καὶ ἀπὸ τὸ ὑστέρημά τῆς ἔκανε καὶ ἐλεημοσύνες.

Ἡ μακαρίτισσα ἢ μητέρα μου ὅμως ἦταν συντηρητικὸς χαρακτῆρας (χωρὶς νὰ εἶναι βέβαια σπαγγοραμένη) καὶ τὴ μάλωνε πολλὲς φορές.

— «Καφομάνα, τῆς ἔλεγε, κοντεύεις νὰ ἰδώκεις καὶ τὴ χαιψιά ἀκόμ' ἀπὸ τὸ στόμα σου στοὺς ἐφτωχοὺς. Φτωχοὶ εἴμαστε κι ἐμεῖς, μὲ τὴν τυράνια μας τὰ βγάζουμε, κι ὁ γαμπρός σου ἀπὸ τὸ ταξίδι μὲ ἰκονομία καὶ μὲ τὸ σπαράγγιο μᾶς τὰ στέλλει ὅς δουλιέφουν νᾶχουν.

— Τὸ κάμνω γιὰ τὴν ψυχὴ μου, ἀπὸ τὰ δικά μου δίνω, δὲ σ' ἔχω ἀνάγκη, τῆς ἀπαντοῦσε ἢ γρηὰ καὶ συνέχιζε τὸ βιολί τῆς.

Θυμοῦμαι πὺς οἱ γύφτισσες τοῦ χωριοῦ μου, καὶ κυρίως ἢ γρηὰ Λένη τοῦ Κῆτο γύφτου μὲ τὴν κόρη τῆς τὴ Δημητρούλα καὶ μὲ τὴ γρηὰ Μιχάλαινα τὴν ἀρθανίτισσα ἐπικεφαλῆς, ἀνεδοκατέβαιναν ταχτικὰ τὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ μας καὶ ποτὲ ἢ γιαγιὰ δὲν τὶς ἔβγαζε μὲ ἀδειανὰ χέρια, ἐνῶ ἢ μάνα μου ἢ Σεβαστὴ κάπου - κάπου τὶς ἀποχτυποῦσε (ἀπόπαιρνε). Γιὰ νὰ εἶμαι εἰλι-

κρινῆς κι ἐγὼ δὲν τὶς πολυχώνευα καὶ ὅταν τύχαινε νὰ βρίσκομαι κάτω στὴν αὐλή, σὰν ἐρχότανε καὶ μὲ ρωτοῦσε ἡ γριά Μιχάλαινα «ποιό εἶν' ὀχπάνω μωρὲ γυιέ μου, τὸ Στεφανία (Στεφανήγαινα) ἢ τὸ Σεβαστία;», τῆς ἀπαντοῦσα τὶς πιὸ πολλές φορές, «τὸ Σεβαστία, τὸ Σεβαστία».

Εἶχα μάθει τὸ κόλπο αὐτὸ γιὰ νὰ τὶς ἀποδιώχνω μὲ τρόπο. Ἄμα ἔλεγα, «τὸ Στεφανία εἶναι», ἡ γριά Μιχάλαινα κοιτοστεκόταν μουρμουρίζοντας. «Δὲν παραδίνει αὐτὸ μωρὲ κρυσές μου». Καὶ ἡ ἀνέβαινε ἀπάνω μὲ βῆμα δισταχτικό, ἢ καὶ πολλές φορές πυσωγύριζε κι ἔφευγε ἀντάμα μὲ τὴν παρέα τῆς. Ἀντίθετα, ἄμα ἀπαντοῦσα πῶς ἦταν «τὸ Στεφανία» — ὅπως ἔκανα ὅταν ἤμουν πιὸ μικρὸς καὶ πιὸ ἀθῶος καὶ ἀπονήρευτος — τὴν ἔβλεπες νὰ δρασκελίζει δυὸ - δυὸ τὰ σκαλοπάτια καὶ νὰ ἀνεβαίνει χαρούμενη.

Ἦταν καὶπραχτικὸς γιατρὸς ἡ συχωρεμένη ἡ γιαγιά μου καὶ ἤξερε ἓνα σωρὸ ἰλιάτσια καὶ φάρμακα γιὰ λογιστὲς ἀστένειες. Γιάτρευε τὰ χερουδικὰ καὶ τὴ λοῦγκα, ἔδινε λιθιθροχόρτι, ἔκοβε τὴ σπλήνα, ξεγεννοῦσε τὶς ἐτοιμόγενες γυναῖκες, μάζωνε τὸν φευγάτο ὀφθαλμό, ξόρκιζε τὰ δαιμόνια, ἔδιωχνε τὴ βασκανία, καὶ ἄλλες πολλές γιατριές ἔκανε. Καὶ ὅλα αὐτὰ κατὰ κανόνα δωρεάν, γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς, γιατί οἱ ἀρρώστοι τῆς ἦταν σχεδὸν πάντοτε φτωχοὶ καὶ ἀδέκαροι χωριάτες. Καὶ ὅταν τύχαινε ποὺ καὶ ποὺ κανένας ἐχούμενος καὶ τῆς ἔδινε τίποτε, ἔδινε ἀπ' αὐτὰ μοιράδι στοὺς φτωχοὺς. Ἡ μεγαλύτερη εἰδικότητά τῆς ὅμως ἦταν τὰ κατάγματα καὶ τὰ ἐξarthρώματα. Ὅποιος ἀπὸ τὸ χωριό μας ἢ ἀπὸ τὰ γύρω χωριὰ τύχαινε νὰ τσακίσει χέρι, ποδᾶρι, πλευρά, κτλ., στὴ Στεφανήγαινα ἔπρεπε νὰ καταφύγει. Ἐσταέλναν καὶ τὴν ἔπαιρναν καβάλα μὲ τὰ μουλάρια τους γιὰ νὰ τοὺς γιατρέψει. Καὶ εἶχε πραγματικὰ μεγάλη ἐπιτυχία στὰ κατάγματα ποὺ εἶχε διδάχτει πῶς νὰ τὰ γιατρεύει ἀπὸ τὸν πάπο τῆς τὸ Χαρίση Τζομπάνο.

Ἀλλὰ ἄς σταματήσουμε νὰ ἐκθειάζουμε τὶς εἰδικότητες καὶ τὰ προτερήματα τῆς αἰμίμηστης γιαγιάς, ποὺ διατηροῦνται ἀκόμα στὴ μνήμη τῶν συχωριανῶν μας, καὶ ἄς προχωρήσουμε στὸ προκείμενο.

Ἡ ἱστορία ποὺ θὰ ἀφηγηθοῦμε ἀνάγεται στὴν πρώτη τῆς νεότητα καὶ θὰ τὴν μολογήσουμε ὅπως ἀκριβῶς — ἀνάμεσα σὲ τόσες ἄλλες — μᾶς τὴν ἀφηγοῦνταν ἡ ὄδια.

«Ἦμουν δὲν ἤμουν παιδάκια μου, μολογοῦσε ἡ μάνα - τρανή, ἴσια μὲ δεκαοχτῶ χρονῶν τσιουπόπλο ὅταν μὲ ἀρραδώνιασαν μὲ τὸν συχωρεμένο τὸν ἄντρα μου τὸ Στεφανή.

— Ἐέρεις τσιούπω; μοῦεπε μιὰ μέρα ἡ μακαρίτ'σα ἡ μάνα μου ἡ Γιάννω, ἔδωκάμαν λόγον μὲ τὴ Χρύσω τὴ Νικόλαινα τοῦ Λιόλη γιὰ νὰ σὲ δώκωμε στὸ Στεφανή.

Συλλοῖσθηκα λίγο. Ὁ Στεφανῆς δὲ μὲ ἄρεζε καὶ τόσο. Ἀπὸ μικρὰ ποὺ παηνάμαν μὲ τὰ κατσίκια — γιατί δὲν εἶχε καμιὰ ἀδερφή καὶ τὰ βοσκοῦσε μοναχός του — τὸν ἤγλιεπα ποῦηταν ἔτσι ψιὰ ντόμπρος καὶ κιοτῆς κι ὄχι περή-

φανος καὶ λιθόβουτος, καὶ δὲ μοῦ ντράμπιζε, δὲ μοῦ γιόμιζε τὸ μάτι. Ἦταν φρόνιμος καὶ μαλακὸς καὶ ποτὲ δὲν ἔκανε καυγάδες μὲ τὰ συνομήλικά του. Κι ἀργότερα σὰν τράνεψε — ἦταν τρία - τέσσερα χρόνια τρανιέρος ἀπὸ τ' ἐμένα — δὲν τὸν ἤγγλιεπα νὰ πιάνεται καὶ νὰ σέρνει ψίχα τὸ χορὸ στὸν Ἀηπόστολο, δὲν ἦταν ψιὰ λιεζέτικος, ἦταν ἀντροπιάρης καὶ λιγόλογος· τηροῦσε μοναχὰ τὸ σπίτι καὶ τὴ δουλειά. Ἐμένα μ' ἄρεζαν λίγο οἱ λιεζεντιές καὶ τὰ σαλτανάτια, ἀλλὰ τί νὰ γιένει; Ποιὸς κατοῦσε τότε — καὶ προπάντος τὰ τσιουπιὰ — ν' ἀντιμιλήσει στὸ γονιό του καὶ νὰ τοῦ πεῖ: Ἰδὲ μ' ἄρέζ' ὁ ἀντρας ποῦ μοῦ δίνεις. Τότε τὸ στόμα τῶχαμαν ραιμμένο καὶ δὲν τσιμουτούσαιμαν ὀμπροστά στοὺς μεγαλύτερους, ὄχι μοναχὰ τὰ τσιουπιὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ παιδιὰ ἀκόμα τὰ ὄριζ' ὁ γονιὸς καὶ τὰ πάντρευ' ὅπως ἤθελε.

Ἐκαμα κάτι σὰ νὰ μουρμουρίσω, σὰ νὰ παραπονεθῶ, ἀλλὰ ἡ κυρὰ Γιάννω μ' ἔμασε σωρὸν κουδάρι καὶ σκύδουντας τὸ κεφάλι καὶ τὰ μάτια μου εἶπα τὸ ναί.

Ὁ λόγος ἦταν κρυφὸς καὶ κανένας δὲν τῶξερε, κι ὁ γαμπρὸς ἦταν στὸ ταξίδι. Ἐγὼ ὅμως χίρυσα νὰ κρύβομαι μὲ τρόπο ἀπὸ τὴν πεθερά μου καὶ νὰ μὴ θγαίνω ἐκεῖ ποῦ θὰ λάχαινε νὰ τὴν ἀπαντήσω ὀμπροστά μου, ὅπως ἦταν τὸ σωστό. Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ γύρισ' ὁ Στεφανῆς ἀπὸ τὸ ταξίδι. Δὲν ἔκαινάμαν ὅμως ἐπίσημ' ἀρραβῶνα, γιατί ἰδὲν εἶχε χρονίς' ἀκόμα ὁ μακαρίτ'ς ἀντραδερφός μου ὁ Μιχάλης πῶρουνταν ἀπὸ τὸ ταξίδι νὰ παντρευτεῖ καὶ πέθανε στὴ στράτα κι ἦρθε ἰστὸ χαρτί. Τῶφαγαν καὶ τὸ κιμέρι μὲ εἰκοσπέντε λίρες ποῦχε κοντά του· ἀλλ' αὐτὴ εἶναι ἄλλη ἱστορία.

Εἶχαμαν ἐτοιμάσει τὰ προικιά. Τέσσερα τσιπούνια, τέσσερις φλοκάτες — δυὸ γιορτινὰ δυὸ ἀραδινὰ — καὶ δυὸ κοντούσια δέμιτινα καὶ δέμιτινες ποδιές. Μῶφιακαν καὶ δυὸ φουστάνια, ἓνα λαρσινὸ κι ἓνα κουτουνὶ καὶ μιὰ δυὸ σαλταμάρες. Κιατόπι μῶραψαν καὶ λιγιστὰ χοντροπάνινα ρουτιὰ (πουκάμισα), δυὸ τρία συντρόφια (ἐσώδρακα), ποῦ γιὰ πρώτη βολὰ θὰ φοροῦσα. Εἶχα ὕστερα δυὸ τρίγια μαντήλια τοῦ κεφαλιοῦ ἀραδινὰ κι ἓνα Γιαννιώτικο καὶ μιὰ Βιέννα, ψιεράπια ἰδικά μου καὶ γιὰ δῶρες, τὴν μεταξωτὴ μου καλαμάτα, τὸ σιέπι, ἓνα ζευγάρι κορδέλια, ἓνα στρῶμα, μιὰ θελέντζα, καναδυὸ προσκέφαλα, καὶ κάτ' ἄλλα φιλοπράγματα. Τῶχαμαν γιομόσει τὸ σαντούκι μου (διασώζεται ἀκόμα σὰν προγονικὸ κειμήλιο) ἀλλὰ ἐγὼ οὔτ' ἤξερα πότε θὰ γιέν' ὁ γάμος. Ὁ γαμπρὸς, σὰν ἦταν κι ὁ λόγος σὰν κρυφός, οὔτε πατοῦσε ντίπ γιὰ ντίπου στὸ σπίτι μας το Λιακαίικο. Ἐγὼ πάλι, κόσιενα ἰστὶς βοῖδοδουλειές καὶ στὰ χωράφια κι οὔτ' ἤξερα τί θὰ πεῖ ἀντρας καὶ σεβντάς, σὰν ὅλα τὰ τσιουπιὰ τοῦ καιροῦ μας· εἶμασταν ντίπ γιὰ ντίπου κούτσουρα τὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια....

Ἀξαφνα ὅμως, ἓνα Σαβδάτο ἀπόγιομα, καθὼς γύρισ' ἀπὸ τὰ κατσίκια ποῦ τὰ βοσκοῦσα, μοῦ λέει ἡ σχωρεμὲν' ἡ μάνα μου:

— Ἐλα Φροσύνη μου, ἔλα μάτια μου· λούσου κι ἀλλάξου κι ἐτοιμάσου,

γιατὶ αὔριγιο θὰ σὲ παντρέψουμε.

Ἐπίμεινα ἄφωνη γιὰ λίγο καὶ κατόπι τῆς λέω:

— Μὰ πῶς θὰ μὲ παντρέψετε! Γιατὶ δὲ μοῦειπες τίποτα γληγορότερα;

— Τί νὰ σοῦ πῶ τσιούπρα μου; ἢ πεθερά σου, καλὰ τὸ ξέρεις, εἶναι λυπημένη. Βιολιά κι ἄργαλα δὲ θὰ πάρουν, οὔτε τραπέζια θὰ κάμουν. Θαρθοῦν αὔριγιο τὸ δειλινὸ νὰ σὲ στεφανώσουν ἐδῶ στὸ σπίτι μας ὁ γαμπρὸς μὲ τοὺς δικούς του καὶ θὰ πᾶς ἰσθὴν εὐχὴ μας καὶ ἰσθὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ. Θὰ πᾶς στὸ δικό σου σπίτι καὶ στὸ καινούργιο ριζικό σου νὰ προκόψεις καὶ νὰ γεράσεις.

Ἐσχυσα καὶ πάλι ἐπὶ κεφάλι μου.

— Καλὰ μάννα, μουρμούρισα, ὅπως ὀρίζετε ὁ πατέρας κι ἐσύ.

* * *

Λούστηκα, ἀλλάχτηκα καὶ κατόπ' ἄργα, ὕστερ' ἀπὸ τὸ δεῖπνο, χίρισε κι ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου ὁ Γιάννη Λιάκος τὲς ὀρμήνιες.

— Ἐκεῖ πού θὰ πᾶς τσιούπω μου θὰ βρεῖς πεθερά, θὰ βρεῖς ἀντράδερφον τρανήτερο, θὰ βρεῖς συνυφάδα τ'ς πεθερᾶς σου, ἀντροξαδέρφια, νυφοξάδερφες, γειτονιά; νὰ τοὺς σέβεις ὀλουγούς καὶ νὰ τοὺς ἀγαπᾶς, καὶ λόγον νὰ μὴ γυρνᾶς καινενοῦ. Θέλω νὰ σ' ὀμνέγ' (ἐκτιμᾶ) τὸ σπίτι σου κι ἡ γειτονιά σου ὅπως σ' ὀμνέγουν καὶ ἐπὶ μολογοῦν κι ἐδῶ. Ἐπ' ὅτι θῆκαν οἱ γ' ἀδερφές σου οἱ τρανήτερες, ἡ Μαρούσιω κι ἡ Βασιλικὴ πού παντρεύτηκαν, ἐσύ νὰ βγεις ἀκόμα καὶ καλλίτερη.

Ἐγὼ ἄκουγα, μάζωνα, καὶ δὲν ἀπαντοῦσα. Καὶ ποιά τσιούπω κοτοῦσε νὰ τσιμουτίσ' ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ὀμπροσὰ στὸν ἀφέντη τὸν πατέρα τῆς;...

Κατόπι μ' ὀρμήνεψε κρυφὰ κι ἡ ἀδερφή μου ἡ Βασιλ'κή, γιατί ἔμουν λωλοπούλι καὶ δὲν ἤξερα ντίπου - καταντίπου τί θὰ πει ἀντρας; κι αὐτὸ ἦταν ὄλο.

Γιὰ νὰ μὴ σᾶς τὰ πολυλογῶ καμάρια μου; τὴν ἄλλη μέρα, μαζώθηκαν τὰ τσιουπιά τῆς γειτονιάς, μ' ἀρμάτωσαν, μὲ στόλισαν, καὶ μοῦειπαν καὶ τὰ νυφιάτικα τραγούδια, ὡς ἄργα τὸ δειλινὸ ποῦρθαν οἱ συμπέθεροι μὲ τὸ γαμπρὸ γιὰ νὰ μὲ πάρουν.

Ὁ μακαρίτ'ς ὁ παπα - Κώστας μᾶς ἰστεφάνωσε γλήγορα - γλήγορα καὶ χᾶφτουντας τὰ μισὰ τὰ λόγια, καὶ κατόπι κίνησε τὸ συμπεθερὸ δουδὸ, δίχως βιολιά καὶ δίχως τραγούδια. Ἐγὼ σκεπασμένη μὲ τὸ σιέπι (πέπλο) οὔτε γαμπρὸν εἶδα οὔτε κόσμον τρωῦρά μου γιατί καμάρωνα καὶ χαμηλοτηροῦσα.

Ἡ μακαρίτ'σα ἡ πεθερά μου μὲ καρτέρεσε ἰσθὴν ἐξώπορτα μὲ τὴν κουλούρα, μὲ τίς τουλοῦπες τὸ μαλλὶ καὶ μὲ θούτυρο καὶ μέλι; καὶ κατόπι μ' ἀνέβασαν καὶ μ' ἔφεραν ἐδώγια ἐπ' τούτη τὴν ὀγνίστα, ἀλλὰ τότε ἦταν ἀλλοιώτικη γιατί ἔταν τὸ παλὴ τὸ σπίτι πῶπесе καὶ τὸ ξαναφιάκαμαν. Οἱ καλεσιμέν' ἀνέβηκαν ὀχπάνω στοὺς ὀντάδες ὅπου κερᾶστηκαν κι εὐχήθηκαν.

Σὰν ἰστάθηκα καμπόσο, ἤρθ' ἡ ὄρα νὰ μοῦ βγάλ' ὁ γαμπρὸς τὸ σιέπι, ὅπως ἦταν τ' ἀντέτι. Ἐντρέπονταν καὶ κίότευε ὁ καφαρός, ἀλλὰ τῶκαμε κου-

ράγιο ὁ μπράτιμός μας ὁ Νικόλα Ντόντης κι ἔτσι ξεθάρεψε. Κοντοζύγωσε ἀγάλι - ἀγάλια, τὸ τράβηξε μὲ χέρι πῶτρεμε, καὶ μῶδωκε, κατὰ τὸ συνήθειο, καὶ τὸ μπάτσο στὸ μάγουλο ἀνάλαφρ' - ἀνάλαφρα, ὅσο πού μ' ἄγγιξε. Ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἀντροπή μου οὔτε πού σήκωσα μάτια νὰ τὸν ἰδῶ ἔσεισ' ἡ γῆς καὶ μὲ κατὰπιε...

Κατόπ' ἀργότερα, σὰν κίνησαν νὰ φεύγουν οἱ καλεσμένοι καὶ μ' ἔδγαλαν ὄξω στὴν ἐμπατή γιὰ νὰ τοὺς φιλήσω τὸ χέρι καὶ νὰ πάρω καὶ τὰ κεράσματα, τότε ἔρριξα καναδυὸ λοξὲς ματιὲς καὶ εἶδα τὸν ἄντρα μου. Ἦταν ξουρισμένος, στολισμένος μὲ καινούργια φουστανέλλα, μὲ κάττασπρο ποκάμισο καὶ πεσιλί, μὲ κάλτσες ρούχινες καὶ μὲ τὸ φέσι που στραβὰ βαλμένο στὸ κεφάλι, καὶ ὄλο μου γιόμισε τὸ μάτι.

* * *

Εἶχε νυχτώσει γιὰ καλὰ ὅταν ἔφυγαν ὄλοι πιά οἱ καλεσμένοι κι ἔμειναν οἱ σπιτιακοί.

Ἐστρωσαν τὸν τράπεζο γιὰ φαί, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν πῆρα οὔτε χαψιά, γιατί ἔτσ' ἦταν τ' ἀντέτι τὸν καιρὸ ἐκεῖνο πού τὸ κουτσοβαστοῦν ἀκόμα ὡς τὰ σήμε-
ρα. Οἱ νιόνυφες δὲν ἔτρωγαν τὴν πρώτη μέρα στὸ καινούργιο σπίτι τους γιὰ νὰ μὴ φᾶν τὰ πεθερ'κά τους πῶρα τρῶν ἀπὸ κρυφά...

Σὰν ἀπόφαγαν, δὲν πέρασ' ὦρα πολλή κι ὄλοι χίρυσαν ἀπὸ ἕνας - ἕνας νὰ τραβοῦν γιὰ ὕπνο. Τότε κάθονταν ὄλ' οἱ Λιολαῖοι σ' ἐτοῦτο τὸ σπίτι, ἐδῶ ἦταν τὸ ριζικό τους. Ἡ Δημήτραйна ἢ συνφάδα τ'ς πεθερᾶς μου μὲ τὰ παιδιά της, καὶ ἡ Γιώργαινα ἢ νυφοξαδέρφη μου, εἶχαν ἢ κάθε μιὰ τὰ χωρίσματά τους. Ἐφυγαν ὄλοι, ἔφυγε κι ὁ γαμπρὸς καὶ στὸν πάτο ἀπόμεινα ἐγὼ μοναχὴ μὲ τὴν πεθερὰ μου.

Σηκώθηκε τότες, Θεὸς σχωρέστην, καὶ ἀνοίγοντας τὴ θύρα τῆς ὀγνίστας, δίχως νὰ μοῦ πεῖ ἄλλη καμιὰ κουβέντα καὶ ὀρμήνια, μῶδειξε τὴ σκάλα πού ἀνέβαιναν ὀχπάνω γιὰ τοὺς δυὸ ὀντάδες, μ' ἄσμπρωξε ἀνάλαφρα ὄξω στὸ ντου-
δάνι καὶ μοῦ μουρμούρισε:

— Ἄειντε μὰ νύφη, ἄειντε, σύρ' ὀχπάνω νὰ πλαγιάεις.

Καὶ δάνοντας στὸ χέρι μου μιὰ ἀγκίδα ἀναμμένο δαδί, ἔκλεισε τὴν πόρτα.

Ἦταν γυναίκα ντίπ γιὰ ντίπου ἀπὸ τὸν παληὸ τὸν κόσμο καὶ δὲν τῆς ἔκοψ' ἢ γκλάβα (τὸ κεφάλι) νὰ πεῖ: «Ποῦ τὴ στέλλω τὴ νύφη μοναχὴ, σάμα ξέρει, σάμα ξαναδέθῃκ' ἄλλ' φορὰ τὴ σκάλα γιὰ νὰ ξέρει ποῦ νὰ πάει; Δὲν τὴν παίρω ἀπὸ τὸ χέρι νὰ τὴν πάω ν' ἀνοίξω τὴν πόρτα νὰ τὴ μπάσω καὶ νὰ φύγω, ὅπως κάμνουν ὄλες οἱ πεθερᾶς;». Ἀλλὰ ἦταν κούτσουρο, δαυλί καμένο καὶ δὲν τὸ στοχάστηκε.

Σὰν εἶρα κι ἐγὼ ἢ μαύρη στὸ ντουδάνι καὶ βρέθηκα ὀλομόναχη σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο, σιάστησα, κι ἦρθα κι ἀπόμεινα καὶ δὲν ἤξερα τί νὰ κάνω. Ν' ἀνεβῶ τὴ σκάλα καὶ νὰ τηράξω νὰ βρῶ πρόσου ἦταν ὁ ὀντάς τοῦ καψο-

γαμπροῦ, οὔτε πού τὸ ἀποφάσιζα. Νὰ φωνάξω πάλι τῆς πεθερᾶς ἀντρέπου-
 μουν χειρότερα. "Αραξα ὀρθή ἐκεῖ καὶ στέκουμουν σὰ φεγγίτης μὲ τὸ δαδί
 στὸ χέρι. Χίρυσε κι αὐτὸ νὰ ἰσώνεται καὶ σὲ λίγο ἔσβησε κι ἀπόμεινα στὸ σκο-
 τᾶδι. Καὶ τότε πιά πῆρα τὴν ἀπόφαση. Οὔτ' ὀχπάνω τολμοῦσα ν' ἀνεβῶ νὰ
 πά' νὰ βρῶ τὸ μποῦφο τὸν ἄντρα μου —ποῦ ὅπως ἀποδείχτηκε ἀντρέπου-
 ταν χειρότερ' ἀπὸ τ' ἐμένα— οὔτε στὸ κούτσουρο καὶ στὸ μάρμαρο τὴν πεθερά
 μου θὰ γυρνοῦσα. Ζύγωσα πασιπαιτεύοντας κατὰ τὴ σκάλα καὶ χώθηκ' ἀπ' ὀπ-
 κάτω τῆς μέσα στὸ στενὸ σοκάκι ποῦ ἦταν πάνω κάτω ὅπως τῶχουμε καὶ σή-
 μερα. Συμμαζώθηκα καὶ κούρνιασα ἐκεῖ ἰσὲ κάτι παλιοτσάβαλα ποῦχαν μα-
 ζωμένα, καὶ χίρυσα νὰ παραπονοιῶμαι καὶ νὰ χλαπατουράει ἡ καρδιά μου.

"Αξαφνα, ἐκεῖ πού κάθουμουν κουδαρασμένη, ἀκούω ἕναν κρότο δίπλα
 μου κι ἕνα γκρίνιαγμα ποῦ ἀνατρόμαξα. Κάποιο ἀγριεμένο σκυλί μὲ εἶχε ζυ-
 γώσει δίχως νὰ τὸ καταλάβω.

— Τούτ, τούτ, καὶ δίχως νὰ συλλοῦσῶ τί ἔκαμνα, ἄπλωσα τὸ χέρι μου
 μέσα στὸ σκοτάδι γιὰ νὰ τὸ χτυπήσω.

Καινούργιο γκρίνιαγμα ἀκούστηκε τότε καὶ συνάμα ἔνοιωσα πόνο στὴν
 ἀπαλάμη μου. Τὸ παληόσκυλο, ἕνα μικρὸ κοκόνι τῆς γειτονιάς —ἡ Κόνω τῆς
 Τζιούλτως ποῦ τὴν ἔμαθα ἀργότερα— εἶχε μπήξει τὰ δόντια τῆς στὸ δεξί μου
 χέρι. Τὸ τράδηξα γλήγορα, τὸ τύλιξα μὲ τὸ μαντήλι μου καὶ μὲ πῆραν τὰ κλιά-
 ματα ἄλλο ἀπὸ τὸν πόνο κι ἄλλο ἀπὸ τὴ στενοχώρια μου. Τὸ κοπρόσκυλο σὰν
 μ' ἔφαγε χάθηκε, οὔτε ξαναφάνηκε. Εἶχε καὶ δίκιο ὅμως. Ξένη καὶ ἄγνωστὴ
 του ὅπως ἦμουν, μὲ περιποιήθηκε...

* * *

Πόση ὥρα πέρασε πού σιγόκλαιγα ἐκεῖ μαζωμένη, δὲ θυμιῶμαι. "Αξα-
 φνα ὅμως ἀνοῦξε ἡ μεσιόπορτα καὶ φάνηκε ἡ συν'φάδα τ'ς πεθερᾶς μου ἡ μάνα
 Δημήτραινα μὲ τὸ δαδί στὸ χέρι, ποῦ πήγαινε πρὸς νεροῦ τῆς, γιὰ τὸ ἀναγ-
 καῖο. "Ἔνα κι ἕνα μὲ πῆρε τὸ μάτι τῆς καὶ σταμάτησε ξαφνιασμένη. "Ὅσο ἡ
 πεθερά μου ἦταν ντόμπρα καὶ τεβεκέλισσα, ἄλλο τόσο ἐτούτη ἦταν ἄξια, κο-
 ψοκέφαλη (ἔξυπνη) καὶ γερούστικη (θαρραλέα), ἰωστή λεβεντογύναικα.

— Μὰ νύφη, μοῦ λέει, τί κάθεις' αὐτοῦ συμμαζωμένη σὰ δαρμένη γάτα,
 δὲν πῆγες ὀχπάνω νὰ πλαγιαῖσεις;

— Ποῦ νὰ πάω μωρ' μάνα...., μουρμούρισα, καὶ μὲ ξαναπῆρε τὸ παρά-
 πονο.

— Δὲ ἰσὲ πῆγε τὸ κούτσουρο ἡ πεθερά σου νὰ ἰσὲ ἰμιῖξει μὲ τὸν ἄντρα σου;

—

— Γιὰ σήκ' ἀπάνω, ἔλα 'δῶ.

Σηκώθηκα δειλὰ - δειλὰ καὶ βῆκα ἀπὸ τὴν κρυψώνα μου, κρατιοῦντας
 τὸ πονεμένο χέρι μου.

Τὸ κατάλαβε ἐκείνη.

— Τ' ἔχεις νυφοῦλα μου, τί ἔπαθες; γαίματα γλιέπω, ποῦ χτύπησες;

— Δὲ χτύπησα, μ' ἔφαγε τὸ σκυλί, ἀπάντησα ξεψυχισμένα.

— Ἄχ τὸ παλιοζάγαρο! ἢ Κόνω σ' ἔφαγε.

Καὶ χτυπώντας τώρα δυνατὰ ἢ γρη῏α Δημήτραινα τὴν πόρτα τῆς ὀγνίστας ἔβαλε τὶς φωνές:

— Νικόλαινα! Νικόλαινα! Ξύπνα μωρὲ κούτσουρο, τί μοῦ κοιμᾶσαι, ποῦ τὴν ἔεις τῆ νύφη σου;

Περδατησιὲς ἀκούστηκαν σὲ λίγο, ἢ θύρα μισοάνοιξε καὶ πρόβαλε τὸ κεφάλι τῆς πεθερᾶς μου.

Πρὶν προφτάκει νὰ παραπονεθεῖ γιὰ τὸ ἀγουροξύπνημα, ἢ μάνα Δημήτραινα τῆς ἔδωκ' ἓνα καλαμπασάρι (τὴν ἐπέπληξε).

— Τῆ νύφη μωρὴ Νικόλαινα, τῆ νύφη μωρὲ κούτσουρο, ποῦ τὴν ἔεις τῆ νύφη;

— Μ, γιὰ, ἔκανε μουδιασμένα ἢ πεθερά μου, Θ'ὄς σχωρέστες καὶ τὶς δυό, τὴν ἔστειλα ὀχπάνω νὰ πλαγιάσει μὲ τὸ Στεφανή.

— Τὴν κακὴ καὶ τὴν πικρὴ! Καὶ πάειν' ἢ νύφ' ὀχπάνω μοναχὴ τῆς μωρὲ κούγιαυλο; Ποιὰ νύφη πρωτοπάνει μοναχὴ τῆς νὰ πάει κι αὐτὴ; Ἡ μὴ μπῆκ' ἄλλη βολὰ στὸ σπίτι μας καὶ ξέρ' τὰ καταιτόπια; Ἐγὼ εἶπα θὰ κάνεις σὰν ὅλες οἱ πεθερές τοῦ κόσμου, θὰ τὴν πάρ'ς ἀπὸ τὸ χέρι νὰ τὴν πᾶς. Ἀλλὰ ἐσὺ ζᾶς ντίπ γιὰ ντίπου πίσ' ἀπὸ τὸ γκόζμο. Τὴν ἀπαράτησες μόν' καὶ μόναχη, καὶ χώθηκ' ἀπκάτ' ἀπὸ τῆ σκάλα καὶ τῆ δάγκασε καὶ τὸ σκ'λί, τὴν ἔφαγ' ἢ Κόνω.

— Μπομπὼ ἢ μαύρη! Δὲ μῶκοφε τῆς πικρῆς, νὰ μὲ σχωρέεις μώρ' Δημήτραινα, νὰ μὲ σχωρέεις νυφοῦλα μου, ἔλα γλήγορα μέσα νὰ τὸ δέσουμε, ἔκανε τώρα σιαστισμέν' ἢ κυρὰ πεθερούλα μου.

Καὶ μπήκαμαν στὴν ὀγνίστα, συνέχισε ἢ μάνα τρανὴ, καὶ μοῦ τῶπλυναν μὲ ἀρμύρα καὶ ρακὴ καὶ τῶδεσαν μ' ἓνα κοιμιάτ' ἄσπρο πανὶ ἀπὸ παληὰ φουστανέλλα. Κατόπι μὲ πῆρε ἢ μάνα Δημήτραιν' ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μ' ἀνέβασε σιτὴ σκάλα' τὴν πεθερά μου δὲν τῆ θέλησε κοντά.

— Κάτσε κοιμήσου ἐσὺ κούτσουρο, τῆς εἶπε, τῆ νύφη θὰ τῆ σιγουρέψω ἐγὼ μιὰ καὶ τὴν ἔλαβα στὰ χέρια μου.

Ἄνεβήκαμαν ὀχπάνω κι ἀνοίξε τῆ θύρα τοῦ ὄντᾶ. Ἐγὼ ἀντρέπουμιουν καὶ τραδιούμιουν, ἀλλ' αὐτὴ δὲ μ' ἄφην' ἀπὸ τὸ χέρι. Μὲ τράβηξε μέσα κι ἔκρινε στὸν ἀνεψιό τῆς τὸν καψάντρα μου ποῦ κάθουνταν κουλουριασμένος στὴ βελέντζα του ψηλὰ στὰ πλατιὰ μπάσια τοῦ ὄντᾶ.

— Μὰ Στεφανή, ποῦεσαι μωρ' ἀνηψιέ, ἰδὲ λιές ποῦ ἔεις γυναῖκα μωρὲ καψόπαιδο, ποῦ τὴν ἀπαράτησες τῆ νύφη; Σήκου σύμασέ τη, τὴν ἀπαρατήσαταν καὶ τῆ δάγκωσε τὸ σκ'λί, ἢ Κόνω, σήκου.

Ἄν ἔκρινες ἐσὺ ποῦ δὲν ἦσουν ἐκεῖ τόσο κι αὐτός. Μαζώθηκε σωρὸς ὀπκάτ' ἀπὸ τὴν ψέργα του καὶ δὲν τσιμούτηξε.

— Δὲν πειράζει, εἶπε ἡ γρηά, εἶν' ἀντραπιάρης, ἀντρέπεται κι αὐτὸς σὰν τ' ἐσένα. Ἀγάλλι' - ἀγάλλια, σὰν θὰ φύγω ἔγω θὰ ξεθαρρέψετε· ἄειντε καλη-
 νύχτα σας.

Καὶ ἔκλεισε τὴ θύρα παίρνοντας καὶ τὸ δαδὶ κοντὰ της.

Ἐγὼ εἶχα ζυγώσει σὲ μιὰ ἄκρη κοντὰ στὸ μπάσι καὶ ἔκει ἔκατσα κι ἀ-
 πόμεινα, τρέμοντας ἀπὸ τὴν ἀντροπή κι ἀπὸ τὴ σαστιμάρα μου.

Πόσῃν ὥρα ἔκατσα ἔτσι σὰν ἀραγμένη, οὔτε κι ἐγὼ θυμιοῦμαι.

Καῦτέρεσα, καῦτέρεσα, νὰ μοῦ κρίν' ὁ προκοιμμένος ὁ γαμπρὸς ἢ νὰ κον-
 τοζυγώσει νὰ μὲ συμμάσ' κοντὰ του, πού, π'θενά.... Ἀποσταμένη καὶ μπαϊλ-
 ντισμένη ξεσύρθηκα κι ἐγὼ ἀπογαλιούτσικα στὴν ἄκρη - ἄκρ' ἀπὸ τὸ μπάσι,
 ἦδρα ἓνα προσκέφαλο, ἀκούμπησα καὶ ἔκει μὲ πῆρ' ὁ ὕπνος ντυμένη καὶ στο-
 λισμέν' ὅπως ἦμουν ὥσπου ἔφεξε. Ὅταν ξύπνησα ὁ ἄντρας μου κοιμοῦνταν
 «τοῦ καλοῦ καιροῦ»....

— Καλὰ μὲρ' μπάμπω, τὴ ρωτοῦσε ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου (ἐνῶ ἐ-
 γὼ, μικρὸς διαβολάκος, ἦμουν ὅλος αὐτιά), δὲ σὲ ζύγωσε ντίπ' γιὰ ντίπου ὄλ'
 τὴ νύχτα;

— Ἰτσιου.

— Μ' ἐσὺ δὲν ἦσουν καὶ καμιὰ ἀμπλάκω καὶ τεβεκέλισσα καφομάνα,
 ἐπενέβαινε τώρα ἡ μητέρα μου, δὲ ζύγωνες ἐσὺ νὰ συμμαζωθεῖς καὶ νὰ τυλι-
 χτεῖς κοντὰ του;

— Οὔτε χαζὴ ἦμουν οὔτε τεβεκέλισσα ἀλλὰ ἀντρέπουμουν· δὲν ἦξερα
 πῶς θὰ τῶπαιρνε τὸ πράγμα. Εἶχαμαν σέβας καὶ τιμὴ ἐτότε τσιούπω, κρατού-
 σαμαν ναμούζι. Τώρα ἐτούτ' ἡ νέα γενεὰ θὰ χαλάσει καὶ θὰ πάει κατ' ἀνέ-
 μου, ἀπαντοῦσε ἡ γρηά.

Καὶ συνέχιζε:

«Σ'κώθηκα πὺ λέτε καὶ κατέβ'κα ὀπκάτω νὰ ρίξω τῆς πεθερᾶς μου καὶ
 τῆς μάνα Δημήτραινας νὰ νιφτοῦν — μιὰ πὺ πεθερὸ δὲν εἶχα κι ὁ ἀντραδερ-
 φός μου ἦταν στὸ ταξίδι — καὶ νὰ τίς βοηθήσω στὶς δουλειές.

Σὰ σ'κώθηκε κι ὁ προκοιμμένος ὁ νιόγαμπρος, τῶρριξα κι αὐτουνοῦ καὶ
 νίφτηκε δίχως νὰ τοῦ κρίνω οὔτε μιλιὰ. Κι οὔτε τὸ γιόμα στὸ τραπέζι, οὔτε στὸ
 δεῦπνο τᾶκρυνα. Αὐτὸς μοναχὰ ξεθάρρεψε μὲ τὸ στανιὸ ὀμπροστὰ στοὺς δικούς
 του, καὶ μοῦειπε νὰ τοῦ δώκω ψιὰ νερό· αὐτὸ ἦταν ὅλο τὸ κρίσιμό του».

— Τὸ δεύτερο τὸ βράδυ μπάμπω τί γίνηκε; ρώτησε πάλι ὁ πατέρας μου.

— «Τὸ δεύτερο, ἀποκρίθηκε γελιῶντας ἡ μάνα τρανή, κάτι γίνηκε. Μ'
 ἔστειλε νὰ στρώσω τὰ σκεπάσματτα καὶ ἦρθε κι αὐτὸς κατόπι καὶ μαυροπλα-
 γιάσαμαν ἀντάμα. Ἀλλὰ νὰ ἴσᾶς ξεμολογηθῶ τὴν πᾶσ' ἀλήθεια, ἦσαν τόσο ἀν-
 τροπιάρης καὶ ἀξέβγαλτος κι ἐγὼ ἀκόμα ἀνήξερο λωλοπούλι, πὺ τὴν τρίτη
 μοναχὰ βραδυὰ σμίξαμαν ὅπως πρέπει σὰν τέλειο ἀντρόνο....».